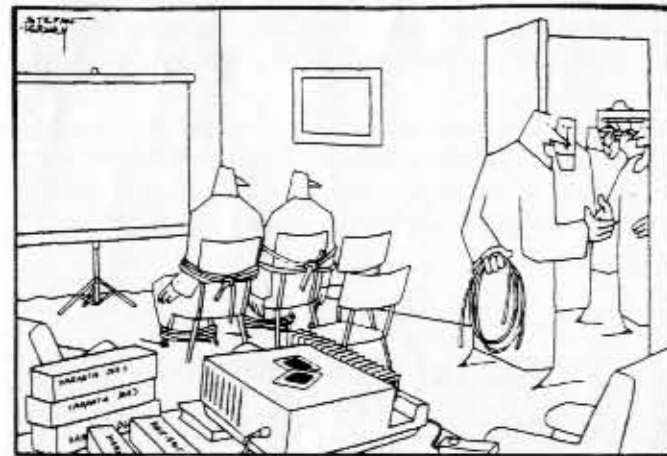

Mustia tulppaaneja ja tuulimyllyjä

Stefan Verwey hollantilaisena poliittisena pilapiirtäjänä

"Alankomaissa pilapiirrosten suosio nousussa" luki **Hermann Bleichin** kirjoittaman artikkelin otsikko eräässä lehdessä. Artikkelin oli pettymys niille, jotka odottivat lukevansa hollantilaisten pilapiirtäjien laajasta joukosta.

Bleich esittelee vain yhden hollantilaispiirtäjän, **Fritz Behrendtin**

ja hänetkin on kansainvälisiä tunnustuspalkintoja. (International Cartoonist Award 1985, Thomas Nast Medaille 1990) vastaanottaessaan huokiteltu saksalaiseksi. Perusteina ovat Behrendtin oma saksalainen syntytäusta ja se, että hänen piirroksensa ilmestyvät pää-

osin saksalaisissa päivälehdissä. Behrendt pakeni Saksasta natsiterroria Hollantiin, missä hän nyt työskentelee De Telegraaf-lehdelle.

Vaikka Saksan kirjamarkkinat ovat viime vuosina kasvaneet räjähdysmäisesti, naapurimaahan katsotaan edelleen varauksellisesti. Vain yhden hollantilaispiirtäjän (**Harry Lammertink**) piirrokset on Saksassa koottu kirjaksi. Oli ilahduttavaa, että saksalainen taideyhdistys ARTIG toi kesäkuussa 1988 **Stefan Verweyn** ensimmäisen piirrosnäyttelyn Saksaan. Tämän piirtäjän esitelmämme tarkemmin ja tarkastelemme hänen vaikutustaan muihin hollantilaisiin piirtäjiin.

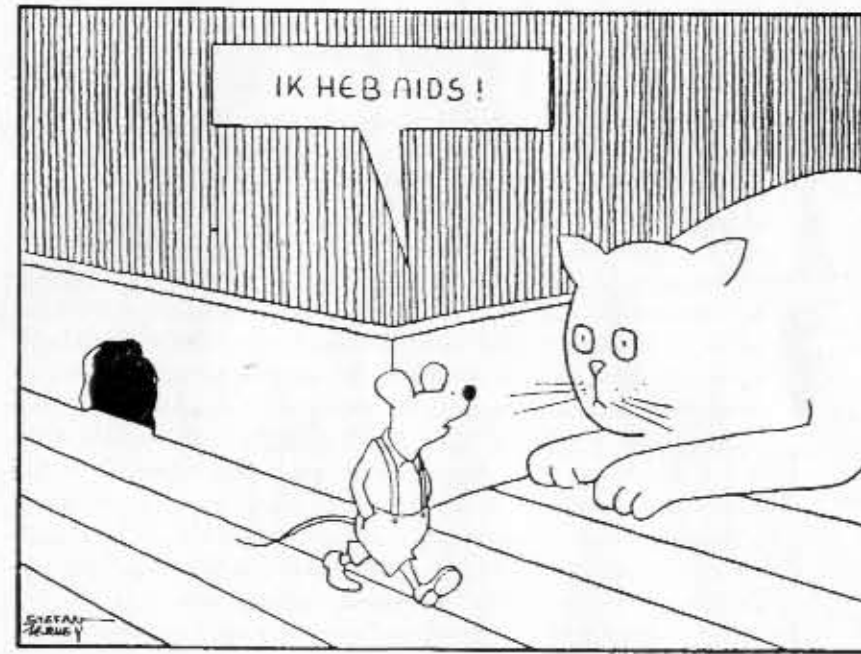
Tuotteliain hollantilaispiirtäjä lienee kuitenkin Vrij Nederland-lehdessä työskentelevä **Peter Van Straaten** (1935-). Hänen tyylinsä on tyyppillisesti mustaa. Monet hänen töistään ovat niin hollantilaisia syntytäustaltaan, että niitä on

mahdoton kääntää. Ulkomailla hänen töitensä julkaiseminen on johtanut poliittisiin ja moraalisiin ongelmiin. Hänen kirjaansa 'Aristof', jossa oli 52 pikkutuhua piirrosta, myytiin Hollannissa 20000 kappaletta innostuneen kritiikin saartamana. Amerikassa Playboy kertoi kirjasta, mutta ei ranskalaiset eivätkä amerikkalaiset kirjakustantamot julkaisseet Van Straatenin kirjaa. "Nämä piirrokset ovat ilmeisesti taas kerran liian hollantilaisia", kommentoi piirtäjä itse saamaansa kritiikkiä. Tällä hän viittasi siihen tosi- seikkaan, että Hollannissa röyhkeys ja vapaus on sallittua - jopa rakastettua. Saksalaiset lehdet eivät olisi voineet kuvitellakaan julkaisevansa kuvaa omasta liittokansleristaan kourimassa nuorta tyttöä hameen alta. Vrij Nederland ei nähnyt tällaisessa mitään sopimatonta, vaan julkaisi Van Straatenin piirroksen, jossa ministeripresidentti **Ruud Lubbers** vie kätensä viattoman Ympäristö-nimisen tytön hameen alle ja sanoo: "Tulchan Ruud-sedän syliin, pikkuinen!". Siinä Van Straaten kritisoi Lubbersin valitsenaa vaahteamaa, ympäristöä, josta tämä poliitikko ei ennen vaaleja ollut lainkaan kiinnostunut.

Nico Visscher on tähän asti ainoa hollantilainen, joka on voittanut pilapiirtäjien arvostetun tunnustuspalkinnon (Grand Prix de Salon International de la Caricature) vuonna 1984. Hän on piirtänyt erääseen paikallislehteen vuodesta 1961, mutta ei ole piirrosaiheissaan rajoittunut alueellisiin teemoihin. Kun häneltä kysyttiin 80-luvun ajankohtaisista piirrosaiheista, hän mainitsi AIDS-uhan. Hänen kuvauksensa kuolemasta - kondoni viikatteen päällä - on yksi reaktio tuohon pelottavaan tautiin. Myös Stefan Verwey on kuvannut AIDS-pelkoja onnistuneesti. Verweyn piirroksessa saalistava kissa kahta pelosta hiiren lausussa itsevarmana: "Minulla on AIDS!".

Edistyksellistä ajattelua

Verweyn lisäksi on mainittava toinen De Volkskrantin piirtäjästä: **Jos Collignon** piirtää kol-

Minulla on AIDS.

mesti viikossa lehden keskustelusivulla. Parikymmentä vuotta sitten Collignon ryhtyi puuhaamaan satiirista lehteä Hollantiin. Kahdenkymmentä ilmestymiskerran jälkeen hän huomasi, ettei Hollannissa ole markkinatilaa sellaiselle lehdelle. Nykyisin satiiriset pilapiirtäjät työskentelevät päivä- ja viikkolehdissä. Kritikko **Hans Mulder** kirjoitti Vrij Nederland-lehdessä: "Vaikka aito poliittinen piirtäjä onkin puoluepropagandan välineenä kuollut käytännössä sukupuuttoon, tietty yhteys poliittisiin virtauksiin on piirrostaiteessa aina ollut nähtävissä...Suurin osa poliittisista piirtäjistä tukee työllään edistyksellistä ajattelua." Vaikka hollantilaisia piirtäjiä ei voikaan nähdä enää sosialismin propagoina, heitä pidetään kuten Fritz Behrendtiäkin vasemmistolaisina. Kuitenkin on mainitsemisen arvoista, että Hollannin ainoa aito oikeistolainen piirtäjä on syntynään saksalainen, mikä on ehkä liian koomista ollakseen totta, tai sitten ei.

Lopuksi on muistutettava, että ehkä terävin hollantilainen poliittinen pilapiirtäjä (**Bernhard Willem (Holtrop)**) ei nykyisin enää työskentele hollantilaisille lehdille, vaan on vuodesta 1968 lähtien tehnyt työtä Pariisissa. Willem tuli tunnetuksi piirroksistaan eräälle anarkistiselle aikakauslehdelle. Ensimmäisen numeron (8/1966) kansikuvassa oli **kuningatar Juliana** prostituoituna ja kädessään oli hintakyltti 5.200.000,-. Se oli sentään liikaa, ja Willemille tuli syyte majesteetin loukkauksesta. Willem kuitenkin

"Tulchan Ruud-sedän syliin, pikkuinen!"

Peter

jatkoivat ankariteettien ärsyttämistä, mutta jätti pian kotimaansa, kun lehden anarkistinen linja menetti tehonsa. Hän lähti Ranskaan, jossa hän työskentelee anarkistisille lehdille. Nykyisin hän tekee nuu. yhden tai useamman piirroksen viikossa eräälle vasemmistolaiselle päivälehdelle. Motolleen "Paskaiset jutut haluan piirtää paskaisina!" hän on pysynyt uskollisena. De Volkskrant teki hänestä haastattelun, jossa hän kommentoi hollantilaispiirtäjien varovaista tyyliä: "Me Ranskassa potkaisimme ongelmakohtia suoraan sääriluuhun. Se helpottaa. Siinä on myös perusero meikäläisten ja hollantilaisten piirtäjien välillä. Hollantilaiset tahtovat pikemminkin sivittää ja moralisoida, Ranskassa taas ollaan ilkeämpiä. Mutta täällä onkin vallassa korruptoituneempi porukka kuin Hollannissa." Willem piirrosten tasokkuus on saanut Münchenin kaupunginmuseon suunnittelemaan näyttelyä hänen töistään vuonna 1994. Sopi toivoa, että muutkin hollantilaispiirtäjät huomioitaisiin tulevaisuudessa vastaavalla tavalla.

Stefan Verwey ja pessimismi

Stefan Verwey on syntynyt vuonna 1946 Nimwegenissä ja asuu nykyisin Beck/Ubbergenissä lähellä Nimwegenia. Hän työskentelee vakinaisena piirtäjänä De Volkskrantissa. Hänen piirroksensa ovat vuosina 1975-83 ilmestyneet kolumneissa 'Päivästä toiseen'. Nykyisin ne ilmestyvät joko talous- ja yhteiskuntaliitteessä tai muissa lauantainumeron osastoissa, joissa Verwey kommentoi lehden artikkeleita pilapiirroksillaan. Tämän lisäksi Verwey työskentelee muillekin aikakauslehdille tai järjestöille kuten esim. Amnesty International sekä v. 1990 lähtien myös nimwegeniläiselle De Gelderlander-paikkallislehdelle.

Vuosina 1975-83 hänen aiheitaan olivat nuu. ympäristön tuhoaminen nyrkyillä ja ydinvoimalla; valta, väkivalta ja kuolema; ihmisen eteneminen kohti nimellistä olemassaoloa asunto-siilojen keskellä; ahdasmieliset asenteet, pikkuruutuiset puvunkakit sekä aggressiivisuus. Ihmiskuntaa ei varsinaisessa merkityksessä ole enää olemassa. Ihminen on yksin, edistys on orjuuttanut hänet, eikä toivoa ole. Lähimmäinen ei kiinnosta ihmistä, hän on keskellä tiedonvälilinjoiden hallitsemmaa ympäristöä, jossa elektroninen tiedonvälitys on syrjäyttänyt kirjan ja luonnon.

Tästä johtuu, että hänen piirroksensa ihmiset ovat melkein abstrakteja hahmoja. Hänen hahmoilleen tyyppillisiä ovat säkkipaateet, massiivinen pää, jossa on nokkamainen nenä mutta ei silmiä eikä huksia. Pullean rumiin alla on kaksi okaanmuotoista tassua. Verweyn piirroshahmot muistuttavat jotenkin lintuja, mutta ovat kuitenkin liian raskaita voidakseen nousta

"Ehkä hänelläkin on vain jano"

lento. Hänen piirroksensa kuvaavat suurta katastrofia, jota kohden ihmiskunta sokeasti kulkee. Verweyn näkemyksillä on paljon yhteistä Orwellin, Zamjatinin tai Huxleyn uhkaavien tulevaisuudenviisioiden tai Beckettin kuvaaman lohduttoman todellisuuden kanssa. Verweyn 'isoveljet' ovat suunnattoman suuria koneita, jotka manipuloivat ihmistä ja hänen ympäristöään. Vuosilta 1975-83 kolmeen kirjaan kootut piirrokset osoittavat Verweyn olevan yhteiskunta-

kriittinen taiteilija. Verweyn tapauksessa nimitys 'sosiaalipoliittinen' lienee oikeudenmukaisempi kuin poliittinen piirtäjä.

Hänen töissään näkyvät elämän julmuudet diaprojektori-illan painajaisesta ydinvoimaonnettomuuden tuhoisiin seurauksiin. Jälkimmäistä kuvaavassa piirroksessa aikuiset ottavat silloisinaan aurinkoa, samalla kun lapset tekevät hiekkakakkuja mekaanisten apukäsien avulla. Voisi luulla, että kuva on tehty Tshernobylin jälkeen, mutta se onkin vuodelta 1981. Voi vain hämmästellä Verweyn nuorien piirrosten julkaisu vuosia. Kuitenkaan Verweyn kritisoimat olosuhteet eivät ole parantuneet, pikemminkin päinvastoin: ihminen yrittää edelleen tuhota lähimmäisensä ja ympäristönsä. Tämä ei ollut kuitenkaan syy siihen, että hän keskeytti piirtämisen vuodeksi.

Huumoria omasta sairaudesta

Verweyllä oli nimittäin sairaus, joka vaati vaikeaa leikkausta. Myöhemmin hän työsti sairaalakoemuksensa piirroksiksi, jotka ilmestyivät ensin sarjana De Volkskrantissa ja sittemmin kirjassa 'Missä tarkalleen ovat kipunne?'. Näissä piirroksissaan Verwey kiteyttää sarkastisesti kokemustensa koko kauheuden ja samalla kritisoi näennäisesti koko ajan kehittyvää sairaanhoitoa. Hänen kuvissaan on kuitenkin jokin muuttunut: kuvat nimittäin puhuvat! "Niin, sairauteni jälkeen olen oppinut puhumaan", Verwey itse sanoo samaistuen piirroshahmoihinsa. Tekstit ovat aivan uusi piirre hänen tyylistään. Piirrostekstit osoittavat Verweyn olevan hyvä havainnoitsija ja kuuntelija, joka osaa käsitellä ihumisiä ja tilanteita. Silti vanhat teemat ovat edelleen havaitta-

vissa: yksinäisyys, kylmyys, valta, tai pikemminkin vallattomuus.

Vuosina 1988-9 Verwey käsitteli mutta teemaa: vanhainkodin ihmisiä ja tilanteita. Piirrokset ilmestyivät kirjana 'Kauan eläköön!'. Voi vain todeta Verweyn osuneen jälleen ongelmaan, joka on kasvamassa yhteiskunnassa hallitsemattomaksi. Kriitikko Beatrijs Ritsema kommentoi kirjaa Vrij Nederlandissa: "Onneksi kirja ei ole kovin laaja, muuten sen surullisuus olisi kestänytöntä". Verweyn satiirinen näkemys vanhainkodista kuoleman odotushuoneena ei helpota lukemista. Aivan niin kuin ei vanhainkotikaan päästä asukkejaan elävänä pois, eivät nämä piirroksetkaan hellitä otettaan katselijasta. Verweyn tyyliin kuuluu asettaa piirroksensa purevien kommenttien viereen. Ne eivät kuitenkaan herätä niinkään kauhua kuin itsensä tunnistamisesta aiheutuvaa naurua.

Verweyn viimeiset piirrokset osoittavat hänen kehittyneen piirtäjänä. Hän itse kommentoi seuraavasti: "Jos ei käytä sanoja laurkaan, ei voi piirtää kaikista asioista. Silloin täytyy miettiä kuvallisia symboleja, mikä vie liikaa aikaa. Jotkut ovat sitä mieltä, että osaan tehdä hyviä tekstejä. Itse en kuitenkaan ole varma osaanko, tai että sallinko itselleni sellaisen kyvyn. Tosin käsikirjoittajanahan minä urani aloitin. Nyt huomaan pystyväni ilmaisemaan tiiviisti ajatuksia, joita aiemmin en uskaltanut edes kuvitella." Jos katsolee Verweyn viimeisen kirjan kuvia ilman tekstiä tai näyttää ihmisille pelkän kuvan, voi huomata, että monet piirrokset toimivat vasta kuvan ja tekstin yhteisvaikutuksesta. Verwey hallitsee yhä paremmin taidon luoda vähillä sanoilla kuvallisen sarkastisen ilmapiirin.

Huomionarvoista on myös, että abstraktit hahmot ovat väistyneet. Hän piirtää nykyisin ihmisiä, joilla on kasvot, kravatti ja tohvelit. Piirrokset kuvaavat useinnuuten elämän loppupuolta Verweylle tyypillisestä epätavallisesta näkökulmasta. Voiko olla surullisempaa vanhuuden kuvausta kuin vanha mies, joka toteaa hoitajalle: "Lääkäri sanoi, että minulla on kokonainen elämä edessäni. Karuva ajatus!". Mutta hän on kuvaranut iän tuomaa heikkoudentunnetta myös positiivisesti: "Onneksi en muista sairaustani mitään!"

Vuonna 1990 Verwey teki piirrossarjan turismin kasvusta ja haittavaikutuksista. Tämä oli hänelle virkistävä ja tarpeellinen välityö raskasmielisten kuolemapiirrosten jälkeen. Täysin levollisena ei tämä poliittinen piirtäjä kuitenkaan ole pysynyt. Vuonna 1991 häneltä ilmestyi piirros, jossa kaksi sotilasta näkee Persianlahden aavikoilla viikatemiehen seisomassa. Teksti kuuluu: "Ehkä hänelläkin on vain jano!"

**kirj. Willi Weyers
suom. Harri Saarikoski**